

Павлов О.І., доктор економічних наук, професор, завідувач
кафедри економіки промисловості

Тема лекції

«Одеський район як сільсько-міська агломерація континуально-конвергентного типу»

(прочитано для студентів та співробітників Одеської національної академії харчових технологій 24 березня 2021 року)

Питання для обговорення

- 1. Інституціональні засади утворення нових районів України.**
- 2. З історії питання.**
- 3. Теорія сільсько-міських агломерацій континуально-конвергентного типу.**
- 4. Склад району.**
- 5. Роль сільсько-міської агломерації у розв'язанні актуальних проблем соціально-економічного розвитку району.**

1. Інституціональні засади утворення нових районів України

Появі сільсько-міських агломерацій у вигляді об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та нових районів передувало прийняття розпорядження Кабінету Міністрів України *«Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні»* (квітень 2014 року), Закону України *«Про добровільне об'єднання територіальних громад»* (лютий 2015 року) та безпосередньо інституціоналізувала процес їх утворення постанова Верховної Ради України *«Про утворення та ліквідацію районів»* від 17 липня 2020 року).

Цією постановою було ліквідовано **490 старих районів** та утворено **136 нових** (у тому числі – **10 в АРК**), **7 з яких – в Одеській області** (раніше їх було **26**).

Таблиця 1

Райони України з найбільшою та найменшою кількістю населення*

Район	Область	Площа, км ²	Населення, тис. осіб	Щільність населення, осіб /км ²	Населення центру району, тис. осіб	Кількість громад
<i>Райони з найбільшою кількістю населення</i>						

Район	Область	Площа, км ²	Населення, тис. осіб	Щільність населення, осіб /км ²	Населення центру району, тис. осіб	Кількість громад
Харківський	Харківська	2644,3	1762,8	666,7	1443,2	15
Донецький	Донецька	2895,1	1503,4	513,3	924,2	6
Одеський	Одеська	3922,8	1375,9	350,7	1017,7	22
Дніпровський	Дніпропетровська	5605,7	1179,3	210,4	987,2	17
Львівський	Львівська	4968,5	1150,4	231,5	724,3	23
Запорізький	Запорізька	4674,6	874,1	187,0	731,9	17
Криворізький	Дніпропетровська	5717,4	772,3	135,0	624,6	15
Горлівський	Донецька	2468,4	690,6	279,8	244,0	9
Хмельницький	Хмельницька	10755,8	687,0	63,8	273,9	27
Вінницький	Вінницька	6888,9	657,6	95,4	370,7	16
Райони з найменшою кількістю населення						
Верховинський	Івано-Франківська	1271,7	30,5	23,9	5,8	3
Новгород-Сіверський	Чернігівська	4630,5	66,4	14,3	13,0	4
Сватівський	Луганська	5329,1	80,9	15,1	17,1	7
Щастинський	Луганська	3380,4	81,2	24,0	8,6	5
Рахівський	Закарпатська	1845,2	82,8	44,8	15,5	4
Косівський	Івано-Франківська	853,7	85,7	100,4	8,6	5
Вижницький	Черновіцька	1882,0	91,0	48,3	4,0	9
Корюківський	Чернігівська	4578,7	91,7	20,0	12,9	5
Бериславський	Херсонська	4764,0	99,1	20,8	12,4	11
Роздільнянський	Одеська	3564,4	104,2	29,2	17,8	9

*Джерело: складено автором на основі даних державної статистики.

Як свідчать дані таблиці 1, адміністративними центрами восьми з десяти найбільших за населенням районів, є обласні центри. До найменших населених районів відносяться переважно гірські та північні райони, хоча чотири з десяти районів припадають на південні та східні області. Вражаючою є 58-кратна різниця в кількості населення Харківського та Верховинського районів. Значну насторогу викликає те, що Харківський район за кількості населення переважає 17 областей України, а перша п'ятірка найбільш населених районів мають більшу кількість населення, ніж Волинська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Черновецька, Чернігівська області. Така деформована за демографічною ознакою структура адміністративно-територіальних одиниць, що належать до різних рівнів відповідного устрою країни підштовхує до висновку

про імовірність скорочення кількості областей шляхом їх укрупнення. В цьому контексті надання обласним центрам статусу районних центрів є для більшості з них застрогою та слабкою втіхою.

Таблиця 2

Нові райони Одеської області*

Район	«Старі» райони та міста обласного значення, що увійшли до складу нового району	Населення центру району, тис. осіб	Площа району, км ²	Населення району, тис. осіб	Кількість громад
Березівський (адміністративний центр: м. Березівка)	Березівський Іванівський Миколаївський Ширяївський	9,5	5551,6	109,4	16
Білгород-Дністровський (адміністративний центр: м. Білгород-Дністровський)	Білгород-Дністровський Саратський Татарбунарський м. Білгород-Дністровський	49	5220,6	201,4	16
Болградський (адміністративний центр: м. Болград)	Арцизький Болградський Тарутинський	15	4559,4	154,5	10
Ізмаїльський (адміністративний центр: м. Ізмаїл)	Ізмаїльський Кілійський Репійський м. Ізмаїл	71,8	3434,4	206,2	6
Одеський (адміністративний центр: м. Одеса)	Біляївський Лиманський Овідіопольський міста Біляївка, Одеса, Теплодар, Чорноморськ, Южне	1017,7	3922,8	1375,9	22
Подільський (адміністративний центр: м. Подільськ)	Ананіївський Балтський Кодимський Любашівський Окнянський Подільський Савранський м. Подільськ	40,4	7063,6	229,9	12
Роздільнянський (адміністративний центр: м. Роздільна)	Великомихайлівський Захарівський Роздільнянський	17,8	3564,4	104,2 як 1:13 до Одеського району	9

*Джерело: складено автором на основі даних державної статистики.

Інформація, яку наведено у таблиці 2, переконує у відсутності науково-обґрунтованих розрахунків при прийнятті рішення щодо утворення нових районів. Справа не тільки в наявності значних диспропорцій між Одеським та іншими районами за кількістю їх населення, яка складає від 6 до 13 разів.

Одеський район має значні переваги перед іншими районами завдяки соціально-економічному, інтелектуальному та культурному потенціалу його адміністративного центру, який протягом останнього півторасторічного періоду **еволюціонував за своєю статусною належністю від третього (четвертого) міста Російської імперії до центру адміністративного району суверенної України.**

Однак цей статус теж можна визнати за позитив, оскільки у 1990-ті роки один з районів Одеси у просторовому відношенні став південною частиною приміського Комінтернівського району, якщо мати на увазі його розташування в межах селища Котовського.

Виглядає цілком прогнозованим, що до складу Одеського району увійшли громади трьох найбільш потужних за своїми ресурсами приміських громад, які до цього належали до Біляївського, Лиманського та Овідіопольського районів, кожний з яких є економічно спроможним сам по собі. **Можливо**, разом з Одесою вони стануть ще міцніше. Без сумніву, більше користі від такого адміністративного альянсу отримає центр нового району. **Питання в іншому, – а що чекає на інші шість районів області?** Вочевидь, воно є риторичним.

Включення до складу району, крім Одеси, ще чотирьох міст обласного значення порушує природно-географічний та соціально-економічний поділ системи територіальної організації суспільства на її сільську та міську підсистеми. Відтепер, як на **рівні ОТГ**, так і району штучно сформовано змішаний **сільсько-міський територіальний агломерат без акцентів на його руральну чи урбанну складову.**

2. З історії питання

Одеський район – район УСРР, існував з 1923 по 1930 роки в складі Одеської округи та з 1937 до 1962 року в складі Одеської області. Центром району була Одеса. Станом на 1 жовтня 1925 року кількість населення складала 23 116 осіб (населення Одеси не входило до складу району), площа становила 564 кв. версти (1 верста = 1,0668 км), кількість сільрад – 15. В складі району існувала Ольгіївська німецька національна сільрада.

У 1937 році на території приміської зони Одеської міськради було відновлено Одеський район у складі Одеської області.

Станом на 1 жовтня 1938 року Одеський район складався з 24 сільських рад.

На 1 вересня 1946 року Одеський район складався з 18 сільрад: Августівська, Бурлачо-Балківська, Великобалківська, Велико-Долинська, Гниляківська, Григорівська, Дальницька, Іллінська, Красносільська, Крижанівська, Кубанська (19 листопада 1960 року її було об'єднано з Красносільською), Маринівська, Нерубайська, Новодофінівська, Прилиманська, Протопопівська, Сухолиманська та Холодно-Балківська. Площа району становила 0,6 тис. кв. км. Район було ліквідовано у 1962 році.

3. Теорія сільсько-міських агломерацій континуально-конвергентного типу

Ключові терміни, що використовуються в лекції

Агломерація (від лат. *agglomeratio* – **присєдную, нагромаджую**).

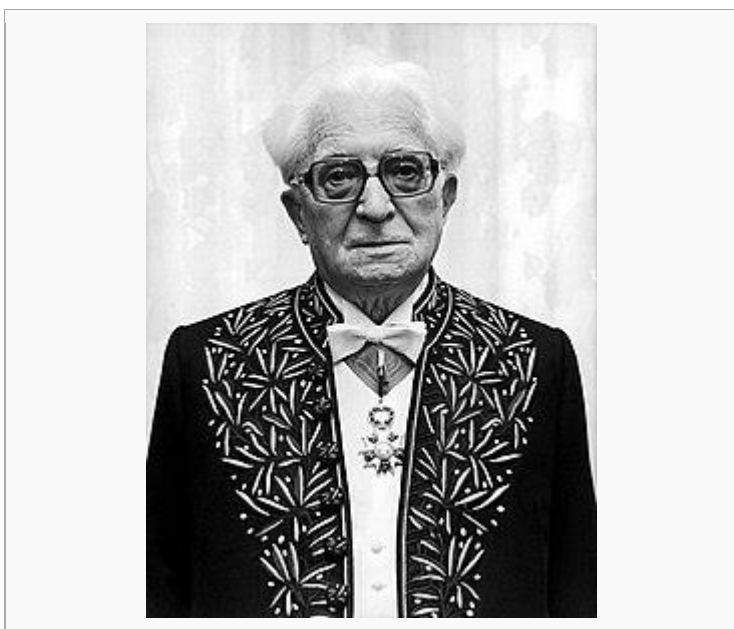
Континуум (від лат. *continuum* – **безперервне, суцільне**).

Конвергенція [від лат. *convergentio* – **наближення, сходження**; термін запозичений з біології].

Наукова розробка питань, пов'язаних з визначенням сутності та функціональністю сільсько-міських агломерацій має сталу традицію в науковій літературі, починаючи з фундаментальних праць з урба-руральної соціології західних дослідників *Р. Парка (1925)*, *П. Сорокіна і К. Циммермана (1929)*, *Р. Редфілда (1947)*, *Л. Вірта (1956)*, *Ф. Броделя (1979)*, і закінчуючи сучасними дослідниками.

Концептуальні засади формування *сільсько-міських агломерацій* було розроблено французьким істориком **Фернаном Броделем (1902–1985)**.

Цей дослідник підійшов до розгляду проблеми взаємовідносин села і міста **не з позиції їх протиставлення, а в контексті їх взаємного впливу**. З огляду на історичне значення поділу праці між містом і селом, **Ф. Бродель** зазначав, що цей поділ не носить завершеного характеру, а постійно оновлюється. З цієї причини **село і місто неможливо відділити одне від одного**: в один і той же час існували відділення і зближення, розмежування та об'єднання. Села, розташовані біля міста, черпали користь від такого сусідства. Села і міста підпорядковувалися взаємності перспектив, внаслідок чого відбувалися зміни, що мають зворотний характер: **міста урбанізовували села, а ті робили остаточно міста сільськими**. Разом з тим, **Ф. Бродель** підкреслював, що **міста** в цьому обопільному обміні **виконують роль економічних трансформаторів**: вони підвищують напругу, прискорюють обмін. Місто існує як місто тільки в протиставленні нижньому способу, ніж він – селу. Не було жодного міста, жодного містечка, які б не мали своїх сіл, свого клаптика сільського життя, який не надавав би навколишньої місцевості своїх послуг [*Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм XV–XVIII ст. У 2-х т. Т. 1. Структура повсякденності: Можливе і неможливе; пер. з фр. Г. Філіпчук. К.: Основа, 1995. 534 с.; працював над книгою з 1967 по 1979 роки*].

Фернан Бродель наприкінці життя

Континуальність (неперервність) географічного простору нерозривно пов'язана з поняттям **поля географічних параметрів об'єктів**. Під полем розуміється **сукупність точок у межах поля, координатам яких відповідають певні значення параметру географічних об'єктів**. У більш широкому розумінні географічне поле відображає вплив одного об'єкту, взаємодію різних об'єктів, просторовий розподіл певного географічного параметру або компоненту, характерних ознак тощо. Протилежне поняття – дискретності географічного простору – пов'язане з просторовим представленням сукупності окремих географічних об'єктів (таксонів).

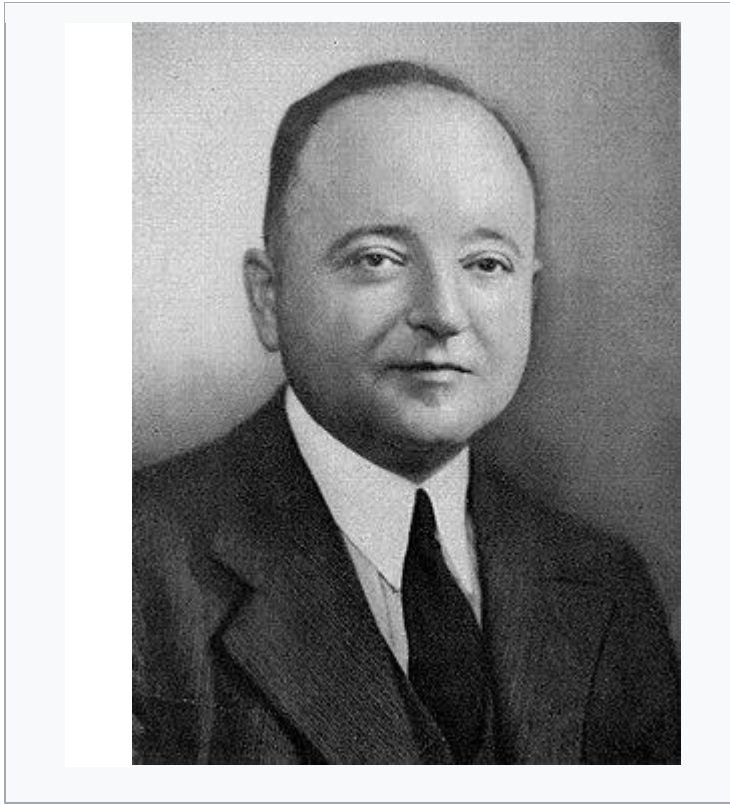
Значний внесок у розвиток теорії **континуального просторового розвитку** зробив американський соціолог німецького походження **Luic Virm (1897–1952)**.

Однією з відомих робіт **Л. Вірта** з цієї проблематики є есе «Urbanism as a Way of Life» («Урбанізм як образ життя», 1938).

Л. Вірт зазначав, що за кожним **критерієм міського життя (значні чисельність і щільність населення, його постійність і гетерогенність)** міста представляють широкий **континуум**, що плавно переходить у **неміські поселення**. **Згрібання в одну купу величезного різноманіття міст і сільських поселень швидше приховує, ніж розкриває відмінні риси** тих і інших.

Цей вчений підкреслював, що не тільки місто, а й **село має зворотний вплив на міське життя, тим самим руралізуючи його**. Причину цього явища він вбачав в тому, що наше соціальне життя в більшій чи меншій мірі **несе на собі відбиток існуючого раніше давнього народного суспільства, для якого були характерні такі форми поселення як селянський двір, масток і село**. Цей історичний вплив посилюється тією обставиною, що **населення міста рекрутується здебільшого із сільської місцевості, де зберігається образ життя,**

що нагадує про цю ранню форму існування людства. А тому немає підстав очікувати різких і радикальних відмінностей між міським і сільським типами особистості.

Луїс Вірт наприкінці 1930-х років

На нашу думку, в цьому сенсі мало що змінилося з часів **Л. Вірта**. Сільське населення, його молоде покоління, яке не бажає існувати в парадигмі виживання, віддає перевагу місту, що надає більш широкий діапазон життєвих можливостей в порівнянні з селом. З цієї причини **міграція сільського населення виглядає більш реальною, ніж відтік в села городян. У цьому сенсі мова йде про руралізацію міст.**

Дійсно, урбанізація не тільки зумовила швидке зростання міст і міського населення, а й продемонструвала переваги міст як промислових, транспортних, наукових, культурних та адміністративних центрів. Міста тим самим формували в суспільній свідомості образ територій, більш привабливих за умовами життєдіяльності, ніж сільські, який матеріалізувався в міграційній поведінці сільського населення. **Наголошую на актуальності поняття малої батьківщини!**

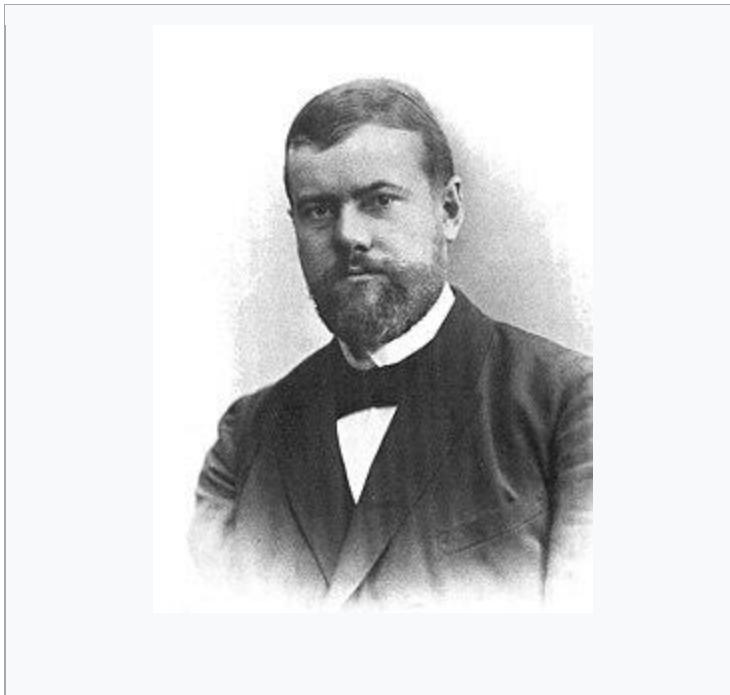
Приплив значної кількості сільської молоді, яка не набула стійких психологічних і духовних рис, в іншу соціокультурне середовище веде до формування в містах перехідних маргінальних груп, яким притаманні такі специфічні ознаки:

перекручена самоідентифікація як справжніх (дійсних) жителів міст; байдуже ставлення до своєї малої батьківщини; пристосування за всяку ціну до незвичних умов життєдіяльності; настороженість до всього нового; небажання зберігати і підтримувати сільські традиції; використання в діловому спілкуванні і побуті російсько-українського суржику.

У науково-популярній літературі для передачі змісту такого типу руралізації використовується термін **«рагулізація»**, який означає поширення на міський стиль життя продуктів сільської культури, в тому числі моделей поведінки і цінностей, привнесених в міський культурний простір численними вихідцями з села. Провідниками рагулізації є рагулі – «сільські городяни», які не здатні прийняти і засвоїти міську культуру. Прояв такої самовпевненої малокультурності передається за допомогою терміну **«рагулізм»**.

На думку львівського письменника *Ю. Винничука*, в далекі часи рагулі жили за межами міста, а їх в'їзд в місто перекривав шлагбаум («рогатка»). Даній категорії міського населення властива така домінуюча риса як **нелюбов до своєї малій батьківщині, на яку не бажано повертатися**. Очевидно, що рагулізм як певне суспільне явище притаманний кожному великому місту, причому *чим більше його розмір, тим більше в ньому рагулів*.

На важливість розгляду історії міст як принципово нової порівняно із селом форми соціальності звертав увагу **Макс Вебер (1864–1920)**. Йому уявлялося надзвичайно важливим **простеження процесу «переплавки» смислового поля сільської цивілізації у нову цивілізаційну модель**. Міська цивілізація, доводив він, створює зовсім новий контекст буття, а процес урбанізації дає змогу простежити етапи розвитку зв'язків міського населення з його становим минулим і формування на цій основі нових соціально-психологічних стереотипів поведінки [Вебер М. История хозяйства. Город. М., 2001. С. 103–104].

Макс Вебер у 1894 році

Сільсько-міська агломерація, як соціально-просторове утворення, має багато спільних рис з таким феноменом, як сільсько-міський континуум, який представляє собою спільний простір розміщення, функціонування та взаємозв'язку із розмитими, нечіткими межами, між міською та сільською територіальними підсистемами суспільства. Різниця між ними полягає у тому, що в агломераційних утвореннях адміністративно-територіальні межі є чітко визначеними. Крім цього, якщо утворення континуального типу – це переважно результат процесу історичної еволюції певних складових частин системи розселення, пов'язаної з впливом тенденцій суспільного розвитку, то *утворення сільсько-міських агломерацій є процесом штучним, похідним від прийняття управлінських рішень та використання заходів адміністративного характеру.* Проте суспільне призначення вказаних процесів по суті одне – *сприяння згуртованості соціуму для створення гідних умов та рівних можливостей для всебічного розвитку населення цих утворень.*

Концепцію конвергенції у її соціологічному вимірі викладено у праці американського соціолога російського походження Пилипи́ма Сорокі́на (1889–1968) «Взаємне зближення Сполучених Штатів та СРСР до змішаного соціокультурного типу» (1960). В уявленні цього автора таке змішане суспільство постає як інтегроване та маятникове, що поєднує в собі риси та властивості кожного з них.

Питирим Сорокін у 1917 році

Така суспільна конвергенція досягається завдяки:

- уніфікації техніко-технологічної складової;
- формування єдиних духовних цінностей;
- біологічних засад людської поведінки, які виступають початками соціальної нерівності й є неподоланими як у соціалістичному, так і в капіталістичному суспільствах;
- наявності у людей однакових потреб.

Генетичні риси поведінки, що притаманні капіталізму (накопичення, жадність, заздрість, конкуренція, приватна власність).

Риси поведінки якими наділені особи соціалістичного суспільства (альтруїзм, некорисливість, колективізм, стадний інстинкт, потяг до змагань).

Спільні функції життєдіяльності обох типів осіб (відтворення, допитливість, захист, добування харчів).

Модель конвергентного розвитку капіталістичних та соціалістичних країн обґрунтовано також у праці *Даніела Белла (1919–2011) «Прийдешнє постіндустріальне суспільство. Досвід соціального прогнозування (1969).*

Відмінності рурального і урбанного способів життя є об'єктивними і універсальними. **П. Сорокін** разом зі співавторами в своїх роботах по сільсько-міській соціології вказали **на відмінності міського і сільського світів за вісьма критеріями:** зайнятість, довкілля, розмір громад, щільність населення,

однорідність і неоднорідність населення, соціальна диференціація і стратифікація, мобільність, особливості системи соціальної взаємодії.

Практичний аспект ідеї про **сільсько-міський синтез** висвічує ряд проблем, пов'язаних зі становленням рурально-урбанних відносин, які зводяться до наступних:

– *залежність доступності інфраструктури від структури розселення (для приміських руральних районів територія набуває «центральноності», а для віддалених – відособленості);*

– *диверсифікація економіки руральних районів і міст в широкому сенсі, (її відособленість розміщенням на селі промислових об'єктів, розвиток туризму і відпочинку, близькість до ринків, використання нових інформаційних і комунікаційних технологій);*

– *територіальний вплив на сільськогосподарські структурні зміни в більш урбанізованих просторах, які слугують «буфером», де інтегруються сільське господарство, природа і дозвілля;*

– *двоєка роль природної спадщини (збереження природи як осередків біорізноманіття та її використання як інструменту зайнятості);*

– *використання культури в стратегіях економічного розвитку (підвищення інтересу до оцінки культурної спадщини на руральних територіях як до загального надбання регіону і країни);*

– *розширення співпраці між сільськими і міськими властями (прояв зацікавленості в спільному використанні економічної бази, інфраструктури, природних ресурсів територій, що знаходяться на рурально-урбанного стику).*

Сучасні дослідники вважають, що сільський спосіб життя є **«горизонтальним»**, однорівневим на відміну від міського (**«вертикального»**). При цьому наголошується на тому, що у сільському житті переважає природний чинник, а **безпосередня залежність людей від природи урівнює їх і зумовлює межі їх інтересів.**

Неспівпадання і навіть протистояння інтересів міста і села на сучасному етапі глобалізації зумовлена як їх включеністю у різні технологічні системи виробництва, так і **історично сформованим суб'єктивним сприйняттям міста як експлуататора села**. Накладається на таке сприйняття і традиція бачити у планетарному просторі два полюси: **«світове місто»(розвинуту Північ)** і **«світове село» (відсталий Південь)**, тобто визначення відсталості як ознаки руральності (з деякими моїми думками з цього питання можна ознайомитися на сайті журналу «Економіст» (інтерв'ю 2019 року **«Без розвинутого сільського розвитку Україна не має майбутнього»**)). **Шанс такого розвитку дає сільсько-міська агломерація.**

У спільному сільсько-міському просторі мають місце і **проблеми психологічного характеру**, що свого часу у своїй праці **«Великі міста та духовне життя»** зазначав **Г. Зіммель (1858–1918):** людина у великому місті вимушена

приспосовуватися до підвищеної нервовості міського життя, яка є наслідком швидкої та безперервної зміни зовнішніх та внутрішніх вражень.

Отже, проблема взаємовідносин міста і села має свою передісторію та широкий міждисциплінарний контекст, основою якого є теоретичні дослідження філософів, економістів, географів, соціологів, представників інших галузей науки. Дослідницький науковий дискурс з цієї проблематики поступово еволюціонував від протиставлення сільського образу життя міському до їх органічного синтезу. Його узагальненою квінтесенцією є погляд на місто і село як на різні, але збагачуючі одне одного соціально-просторові утворення, що складають певну цілісність, в межах якої відбувається повсякденне людське життя.

4. Склад району

Населення:	1 375 838 (58% від загальної кількості)
Площа:	3655,657 км ² (11%)
Густота:	376,4 осіб/км ² (71,1 обл. > 5,3 рази)

До складу району входять 22 територіальні громади.

Міські громади (5, або 22,7%): Біляївська, Одеська, Теплодарська, Чорноморська, Южненська. Усі центри цих громад є містами обласного значення.

Селищні громади (6, або 27,3 %): Авангардівська, Великодолинська, Доброславська, Овідіопольська, Таїровська, Чорноморська.

Сільські громади (11, або 50,0 %): Великодальницька, Вигодянська, Визирська, Дальницька, Дачненська, Красносільська, Маяківська, Нерубайська, Усатівська, Фонтанська, Ясківська.

Таблиця 3

Громади Одеського району*

Назва територіальної громади /кількість населених пунктів	міста	селища	села	відстань до Одеси, км	площа, км кв.	кількість рад, що об'єдналися /кількість населення	густота, осіб на км кв.
<u>Біляївська міська /7</u>	1	—	6	47,8	396,4	5 /22712	57,3
<u>Одеська міська /1</u>	1	—	—	—	164,9	1 /1017699	6167,8
<u>Теплодарська міська /1</u>	1	—	—	41,0	7,7	1 /10146	1317,6

Назва територіальної громади /кількість населених пунктів	міста	селища	села	відстань до Одеси, км	площа, км кв.	кількість рад, що об'єдналися /кількість населення	густота, осіб на км кв.
<u>Чорноморська міська /4</u>	1	1	2	31,5	25,2	1 /71733	2869,2
<u>Юженська міська /7</u>	1	1	5	46,8	115,4	3 /35273	306,7
<u>Авангардівська селищна /5</u>	–	2	3	13,7	66,5	4 /18690	281,0
<u>Великодолинська селищна /2</u>	–	1	1	22,9	128,8	2 /16797	130,4
<u>Доброславська селищна /17</u>	–	1	16	47,0	310,0	4 /15091	48,6
<u>Овідіопольська селищна /3</u>	–	1	2	40,0	231,5	3 /15477	66,8
<u>Таїровська селищна /4</u>	–	1	3	20,0	42,8	2 /14065	328,6
<u>Чорноморська селищна /2</u>	–	1	1	27,0	42,7	1 /7910 як 1:128 до Одеської громади	185,2
<u>Великодальницька сільська /3</u>	–	–	3	17,3	147,4	2 /12088	82,0
<u>Вигодянська сільська /15</u>	–	–	15	35,0	288,8	5 /12044	41,7
<u>Визирська сільська /19</u>	–	–	19	39,0	447,7	6 /9621	21,4 як 1:288 до Одеської громади
<u>Дальницька сільська /9</u>	–	–	9	39,1	180,4	6 /13839	76,7
<u>Дачненська сільська /8</u>	–	–	8	22,4	175,0	2 /10513	60,0
<u>Красносільська сільська /14</u>	–	–	14	18,4	394,5	4 /17351	43,9
<u>Маяківська сільська /5</u>	–	–	5	40,7	154,3	4 /12238	79,3
<u>Нерубайська сільська/5</u>	–	1	4	12,6	95,8	2 /12648	131,8
<u>Усатівська сільська /2</u>	–	–	2	10, 0	247,4	4 /14939	60,3
<u>Фонтанська сільська /7</u>	–	–	7	18,3	57,6	3 /13079	227,0
<u>Ясківська сільська /2</u>	–	–	2	57,8	214,4	2 /8560	39,9

Назва територіальної громади /кількість населених пунктів	міста	селища	села	відстань до Одеси, км	площа, км кв.	кількість рад, що об'єдналися /кількість населення	густота, осіб на км кв.
Всього громад: 22 / 142	5	10	127	—	3655, 657	61 /1 375 838	376,4

*Джерело: складено автором на основі даних державної статистики.

5. Роль сільсько-міської агломерації у вирішенні актуальних проблем соціально-економічного розвитку району

Є 10 загальних питань, якими традиційно опікувалася районна влада:

- забезпечення законності, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;
- соціально-економічний розвиток відповідних територій;
- бюджет, фінанси та облік;
- управління майном, приватизація, сприяння розвитку підприємництва та здійснення державної регуляторної політики;
- промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт і зв'язок;
- наука, освіта, культура, охорона здоров'я, фізкультура і спорту, сім'я, молодь, діти;
- використання землі, природних ресурсів, охорона довкілля;
- зовнішньоекономічна діяльність;
- оборонна робота та мобілізаційна підготовка;
- соціальний захист, зайнятість населення, праці та заробітної плати.

Історично між містами та сільськими населеними пунктами існувало не тільки суперництво, а й партнерство. Воно проявлялося як територіальне (потоки людей, фінансових коштів, товарів, інформації та відходів) та секторальне (наприклад, зв'язки між сільським господарством та сферою послуг і виробництвом). У широкому сенсі до такого партнерства також належать заходи «сільськогосподарської діяльності», які реалізуються у містах (наприклад, сільськогосподарське виробництво), а також заходи «міського» характеру (наприклад, виробництво товарів та послуг), які реалізуються у населених пунктах сільського типу.

Протягом останніх десятирічь спостерігається інтенсифікація партнерства між містом та селом в усіх країнах Європи, що знаходить своє відображення у збільшенні потоків робочої сили до великих міст, заходах з організації рекреації та дозвілля, переїзді міських мешканців до сільської місцевості та перенесенні функцій та заходів міського характеру до сільських населених пунктів. Іншими словами, зростає вплив міст на сільські райони.

Зв'язки між містами та сільськими районами є важливими для забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку та зменшення вразливості менш розвинутих сільських районів. Взаємодія між міськими та сільськими районами часто справляє критичний вплив на використання та управління природними ресурсами, зокрема, у напівурбанізованих районах. Задля підтримки гармонійного територіального розвитку вживаються заходи із заснування партнерства між сільськими та міськими громадами, інтереси яких представлені їх органами управління, а також неурядовими організаціями та громадськістю. Вони спрямовані на надання необхідних послуг, захист природних ресурсів, підтримку регулярних контактів між містами та селами та розвиток економічної синергії.

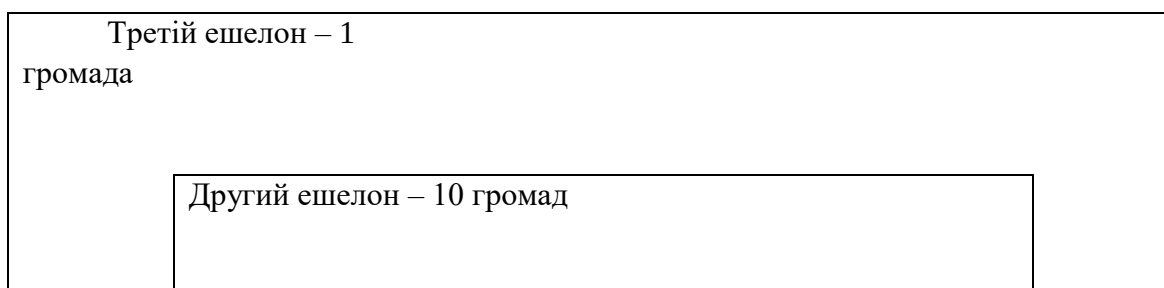
Наразі в Україні внаслідок здійснення децентралізації влади та управління склалися передумови для формування в межах сільсько-міських агломерацій (ОТГ, новоутворених районів) просторових, соціально-економічних, політичних відносин континуального типу. Реалізація такого соціального проекту значною мірою буде залежати від фінансово-економічної спроможності базової (громадівської) та районної ланок адміністративно-територіального устрою країни.

Слід також вказати на функції передмістя як просторового базису для розміщення перевалочних пунктів, складських приміщень, різного роду сховищ, міських звалищ, виконання яких пов'язане з посиленням техногенного навантаження, погіршенням стану сільських ландшафтів.

Економічно вигідним і соціально виправданим є розміщення в приміській зоні філій, цехів підприємств, дочірніх фірм з метою запобігання критичної урбанізації та деконцентрації виробництва у великих містах.

Місто, як ядро системи розселення, активно бере участь в соціально-культурному обслуговуванні населення приміських сіл, змінює поселенську мережу, хоча тип планування сільських поселень в основному залишається колишнім. Менш істотним є вплив міста на демографічну ситуацію на селі, його соціальну структуру, оскільки більшість його населення є маятниковими мігрантами.

Переважаання тих чи інших функцій, видів економічної діяльності в межах передмістя багато в чому залежить від ступеня її віддаленості від міського центру (рис. 1), яка визначається часовою і транспортною доступністю її ядра.

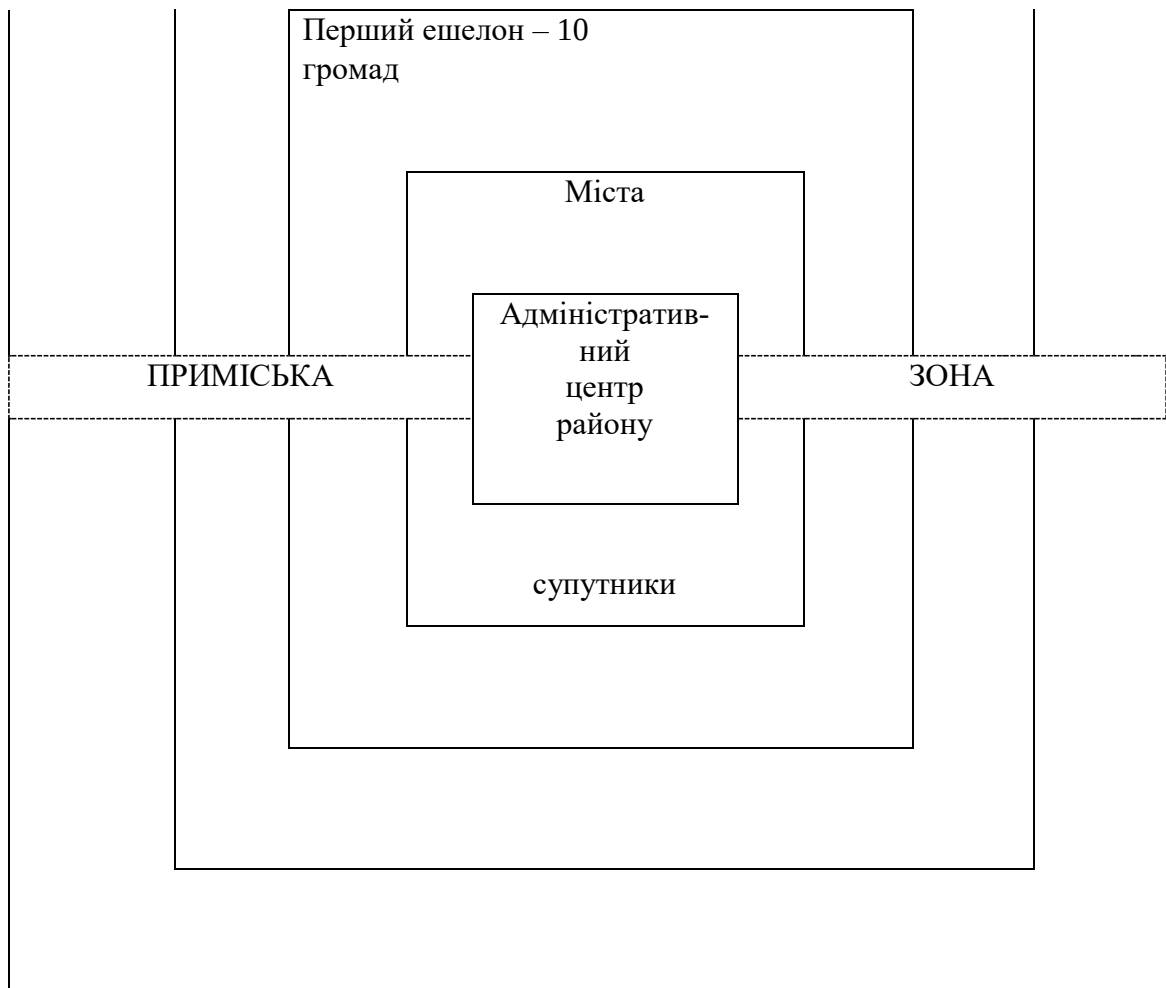

Рис.1. Одеський район як приміська просторова система

Відстань третього ешелону приміської зони від адміністративного центра району коливається в межах 50–60 км, другого – 30–50 км, першого – до 30 км). **Перший ешелон використовується в основному під житлове та промислове будівництво, виконання розвантажувальної функції, розміщення баз відпочинку, дач, садових ділянок. В межах другого та третього ешелонів функціонують сільськогосподарські підприємства, інші суб'єкти господарської діяльності.**

За природно-географічною ознакою Одеський район належить до причорноморсько-приазовського типу приміських районів, як і відповідні райони Донецької, Запорізької, Миколаївської та Херсонської областей.

Для міст з населенням понад 1 млн жителів приміська зона обмежується відстанню від нього в межах 70–80 км.

Слід окремо сказати про **прикладний культурологічний аспект** функціонування Одеського району як сільсько-міської агломерації, що пов'язаний **з культурою поведінки його мешканців й студентської молоді, зокрема.**

Йдеться про такі її ази, які потребують дотримання певного етикету, а саме: поваги до старших, не використання ненормативної лексики, прийняття напоїв, їжі, куріння у невідведених для цього місцях, не користування засобами мобільного зв'язку у громадському транспорті тощо.

Шановні студенти, пам'ятайте, що ви перебуваєте, все ж таки, у культурній столиці України та навчаєтесь у виші з вагомими науковими здобутками й сталими культурними та історичними традиціями.

Зичу усім міцного здоров'я, значних наукових, навчальних та життєвих звершень.

З Днем кафедри економіки промисловості ФЕБіК ОНАХТ!

Дякую за увагу!